

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/2770,Twarze-mazowieckiej-bezpieki.html>
10.04.2026, 19:47

Twarze mazowieckiej bezpieki

12.12.2007

12 grudnia 2007 roku o w Urzędzie Miasta Płocka odbyło się uroczyste otwarcie wystawy „Twarze mazowieckiej bezpieki”, zorganizowanej przez Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN w Warszawie.

Otwarcia ekspozycji dokonali Mirosław Milewski – prezydent Płocka i dr Tomasz Łabuszewski – naczelnik warszawskiego OBEP IPN. Dr Łabuszewski w wystąpieniu zaznaczył: „Nie szukamy odwetu. Pokazując twarze tych ludzi, chcemy oddać sprawiedliwość ich ofiarom. Pokazujemy ludzi, którzy zdecydowali się na pracę w organizacji, którą – choć prawnie nie jest to sformalizowane – uznajemy za przestępczą”. Z kolei Jacek Pawłowicz – kierownik referatu wystaw, wydawnictw i edukacji historycznej OBEP IPN w Warszawie, jeden z autorów wystawy – mówił o zakresie pracy poszczególnych wydziałów SB. Przypomniawszy postać ks. Seweryna Wyczałkowskiego, żołnierza AK, który odmówił współpracy mimo wielu prób werbunku.

Wystawa prezentuje 60 zdjęć i biogramów szefów SB oraz poszczególnych wydziałów Służby Bezpieczeństwa pracujących na terenie byłych województw: płockiego, ciechanowskiego oraz ostrołęckiego. Jest to druga część ekspozycji przygotowanej przez stołeczny oddział Instytutu Pamięci Narodowej. Pierwsza dotyczyła warszawskich funkcjonariuszy. Można ją zwiedzać do końca stycznia 2008 roku w holu głównym Urzędu Miasta Płocka. Wystawie towarzyszy okolicznościowy katalog.

W przyszłym roku ukażą się publikacje, w których opisane zostaną sylwetki funkcjonariuszy pełniących kierownicze stanowiska w strukturach aparatu bezpieczeństwa w Warszawie i na terenie Mazowsza. Prezentowany wybór, zdaniem autorów, nie tylko ukazuje przebieg kariery najbardziej znanych oficerów UB/SB, ale wiele mówi na temat pochodzenia społecznego, wykształcenia i przynależności partyjnej zbiorowości funkcjonariuszy. Okazuje się, że w pierwszym okresie działalności resortu bezpieczeństwa jego pracownicy najczęściej pochodzili z małych miejscowości lub wsi, z rodzin robotniczych i chłopskich, byli bardzo słabo wykształceni – ale wszyscy w momencie wstąpienia do „organów” lub krótko po tym byli członkami partii komunistycznej. Najczęściej praca w MBP była dla nich szansą awansu społecznego za cenę całkowitej dyspozycyjności. Z czasem podwyższono kryteria doboru pracowników aparatu bezpieczeństwa – w latach 60. normą było już posiadanie przez oficerów matury, w latach 70. – wyższego wykształcenia. Robotniczo-chłopskie pochodzenie społeczne nie było już tak istotne jak wcześniej, ale do końca PRL funkcjonariuszy obowiązywała „czystość” światopoglądowa, wielokrotnie potwierdzana opiniami wydawanymi przez ogniwa partyjne.

„Bezpieka”, „bezpieczeństwo”, „organy”, „aparat” – to potoczne określenia instytucji odpowiedzialnych w komunistycznej Polsce za represje i kontrolę jej obywateli. W latach 1944–1954 było to wszechwładne Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego. W okresie, kiedy gwałtownie wprowadzano na wzór radziecki zmiany we wszystkich dziedzinach życia, MBP było trzystutysięczną „armią wewnętrzną”, która umożliwiła pacyfikację niepodległościowych i demokratycznych dążeń społeczeństwa. Co prawda w szczytowym momencie potęgi, tj. w 1953 r.

pracowało w nim jedynie 37 tys. funkcjonariuszy bezpieczeństwa, jednak w skład tej maszyny wchodziły także Milicja Obywatelska, Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej, Straż Więzienna, Straż Przemysłowa, jednostki Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Wojsk Ochrony Pogranicza. Był to czas prawdziwego, masowego, a następnie powszechnego terroru: aresztowań prawdziwych i urojonych wrogów ustroju komunistycznego, fikcyjnych procesów, więzień, obozów pracy i wyroków śmierci.

Kryzys aparatu represji nadszedł wraz z „odwilżą”. Bez wątpienia przyczyniły się do niego audycje emitowane przez Radio „Wolna Europa”, w których dezerterskie z szeregów MBP, były wicedyrektor X Departamentu ppłk Józef Światło, odsłaniał kulisy działalności partii i „bezpieki”. W kierownictwie PZPR podjęto wówczas decyzję o reorganizacji MBP w duchu lansowanego wówczas w ZSRR systemu „kolegialności” władz. Piony operacyjne oddzielono od pozostałej części nowo powstałego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych – w ten sposób powstał Komitet ds. Bezpieczeństwa Publicznego (1954-1956).

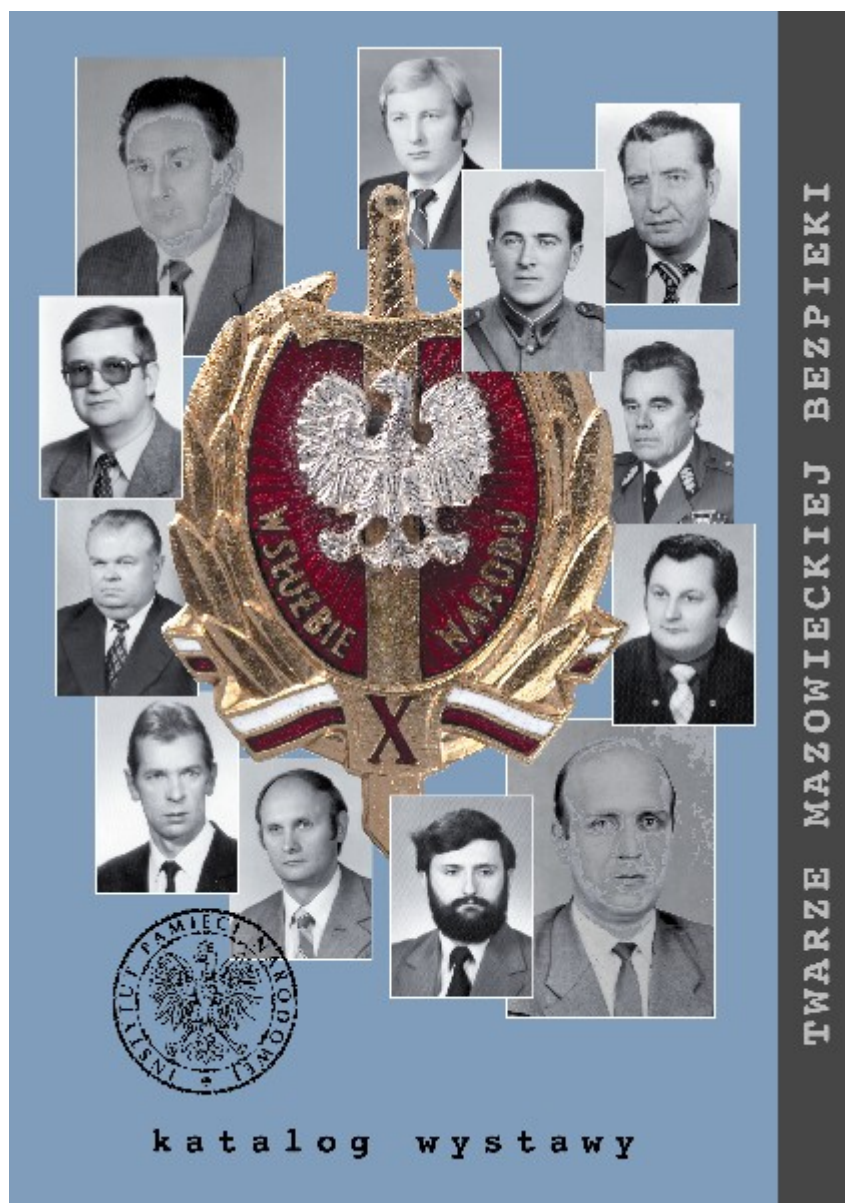
Kres temu formalnemu podziałowi położyła kolejna reorganizacja – w listopadzie 1956 r. zlikwidowano KdsBP, a komórki bezpieczeństwa włączono do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Przy okazji przeprowadzono pierwszą większą czystkę wśród funkcjonariuszy „bezpieki”, zwalniając niektórych najbardziej skompromitowanych w okresie stalinizmu lub nie spełniających żadnych kryteriów zawodowych. Proponowano im najczęściej przeniesienie do MO lub pracę w strategicznych przedsiębiorstwach, z zachowaniem wysokiego uposażenia z czasu służby w „organach”. W miejsce Urzędu Bezpieczeństwa – pojawiła się Służba Bezpieczeństwa. Metody pracy oficerów bezpieczeństwa pozostały jednak te same. Zmieniła się nieco ich skala, zwłaszcza w pierwszych latach rządów Władysława Gomułki widać było jeszcze ślady kryzysu. Po zniszczeniu w okresie stalinizmu środowisk niepodległościowych, głównym wrogiem stał się Kościół katolicki (apogeum kryzysu nastąpiło w połowie lat 60.), z czasem pojawiła się opozycja w środowiskach intelektualistów, a następnie robotników. Okres istnienia „Solidarności” i jej pacyfikacji w stanie wojennym był jednocześnie „drugą młodością bezpieki”. Wówczas osiągnęła ona stan zatrudnienia i skalę działania porównywalne z okresem stalinowskim.

Terenowe struktury aparatu bezpieczeństwa miały dwa szczeble: wojewódzki i powiatowy. W latach 1945-1954 w Ciechanowie, Ostrołęce i Płocku działały Powiatowe Urzędy Bezpieczeństwa Publicznego (PUBP). Podporządkowane były Wojewódzkiemu Urzędowi Bezpieczeństwa Publicznego (WUBP) w Warszawie, który swoim nadzorem obejmował teren całego województwa warszawskiego – z wyjątkiem samej Warszawy, za którą odpowiadał Urząd Bezpieczeństwa Publicznego dla miasta stołecznego Warszawy (UBP m.st. Warszawy). W latach 1954-1956 urzędy powiatowe przemianowano na Powiatowe Komitety do spraw Bezpieczeństwa Publicznego (PUdsBP), podległe Wojewódzkiemu Urzędowi do spraw bezpieczeństwa Publicznego (WUdsBP) w Warszawie. Następnie – podobnie jak w innym miastach powiatowych – komórki bezpieczeństwa w Ciechanowie, Ostrołęce i Płocku umiejscowione były w Komendach Powiatowych Milicji Obywatelskiej (KP MO), podległych Komendzie Wojewódzkiej (KW MO) w Warszawie. Warto zaznaczyć, że pion Służby Bezpieczeństwa miał w MO wyjątkową pozycję – często zastępca komendanta ds. SB miał mocniejszą pozycję niż sam komendant.

W 1975 r., wskutek reformy administracyjnej, pojawiły się nowe województwa: ciechanowskie, ostrołęckie i płockie. Automatycznie powstały w nich KW MO. Zlikwidowano natomiast struktury powiatowe, także milicyjne. Powstały Komendy Miejskie MO, oczywiście z referatami Służby Bezpieczeństwa. Ostatnia reorganizacja miała miejsce w 1983 r. Przemianowano wówczas

Komendy Wojewódzkie MO na Wojewódzkie Urzędy Spraw Wewnętrznych i Komendy Miejskie MO na Rejonowe Urzędy Spraw Wewnętrznych.

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

2

3